

ІННА СТРАЖНИКОВА,
доктор педагогічних наук, доцент
(Україна, Івано-Франківськ, ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»)
INNA STRAZHNIKOVA,
doctor of pedagogical sciences, assistant professor
(Ukraine, Ivano-Frankivsk, SHEE
«Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk»)
orcid.org/0000-0001-5921-6197

**Національно-орієнтовані концепти сучасних історико-педагогічних досліджень
про розвиток освітніх систем Західного регіону України**

**National-Oriented Concepts in Modern Historical-Pedagogical Researches
on the Development of Educational Systems in the Western Region of Ukraine**

У статті аналізуються дослідження сучасних науковців з питань розвитку регіональних освітніх систем; доведено, що у процесі нагромадження наукових знань з окресленого кола проблем сучасна історіографія, в 90-х рр. ХХ ст. змінила наукову парадигму і нагромадила значний емпіричний матеріал, на початку ХХІ ст. вийшла на якісно новий рівень їх комплексно-синтезованого осмислення. У статті систематизовано об'ємний фактографічний матеріал, що розкриває історію освіти краю від найдавніших часів до сьогодення, формування національної системи освіти регіону, освітньо-культурну діяльність його визначних діячів дорадянського періоду та педагогічні портрети освітян ХХ-ХХІ ст., роль громадських організацій у розвитку освіти. А відсутність узагальнюючих досліджень з історії освіти національних меншин в Україні до певної міри зумовлена об'єктивними відмінностями їх становища у її Східному та Західному регіонах, які подекуди важко поєднати в одному дослідженні, не порушуючи його цілісності.

Ключові слова: *регіон, історіографія, етноменшини, україноцентризм, структурні компоненти, освіта, шкільництво, історико-педагогічна наука.*

The article analyses modern scientific research on the development of regional educational systems; it is proved that in the process of accumulation of scientific knowledge of the outlined circle of problems of modern historiography, in the 90-ies of the XXth century changed scientific paradigm and has accumulated considerable empirical material in the beginning of the XXI century, has reached a qualitatively new level of complex-synthesized reflection. In the article factography bulk material, revealing the history of the region from ancient times to the present, the formation of the national education system of the region, cultural and educational activities of its prominent figures of the pre-Soviet period and the pedagogical portraits of the teachers of the XX-XXI centuries, the role of NGOs in education development.

As you know, the main increase knowledge about the evolution of educational systems and educational policies is at the level of regional research. Consequently the development problems of the regional science reflects one of the primary trends in modern historiography of pedagogy. Remain significant differences in the level of disclosure of chronological, territorial and other aspects of the studied subjects. In modern historiography of pedagogical science, a significant gap is the study of the development of education and science in Ukraine, particularly the Western region during the Soviet period. And the lack of a General research on the history of the education of national minorities in Ukraine, to a certain extent due to objective differences of their situation in its Eastern and Western regions, which are sometimes difficult to combine in one study without violating its integrity.

Key words: *region, historiography, atamanskiy, Ukraine-centering, structural components, education, education, historical and pedagogical science.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.. У вивченні окремих періодів розвитку освіти на західноукраїнських землях відбулися суттєві, хоча й неоднозначні зрушення у 1990-х рр. – на початку ХХІ ст. Маємо доволі фрагментарні уявлення про її розвиток за княжої доби Х-ХІV ст., водночас, не дивлячись на те, що науковці традиційно акцентують на функціонуванні братських шкіл, Острозької академії, освітній діяльності єзуїтів, творчості окремих освітніх діячів, констатуємо позитивний поступ у вивченні систем шкільництва Галицько-Волинської держави, особливо у другій половині ХVІ – першій половині ХVІІ ст.

Формулювання цілей статті... Показати проблему полікультурності освіти Західного регіону

України на стику різних наукових напрямів.

Виклад основного матеріалу... Показові тенденції сучасної історіографії педагогічної науки відображає динамічне нагромадження знань про розвиток освітніх систем та освітньої політики в Буковині, Волині, Галичині, Закарпатті наприкінці XVIII – початку XX ст. Науковці зосереджуються на з'ясуванні їх загальних та особливих рис, активно вивчають різні складові регіональних освітніх систем.

За останні 10 років (1995-2014 рр.) в Україні було закординовано всього 216 тем дисертацій з загальної педагогіки та історії педагогіки, з них 130 (60, 2%) – дослідження Західного регіону України і таке ж співвідношення захищених дисертацій. Тобто перевага регіональних тематичних напрямів належить дослідженням різних проблем Західного регіону України (Рис. 1) [11, с. 165].

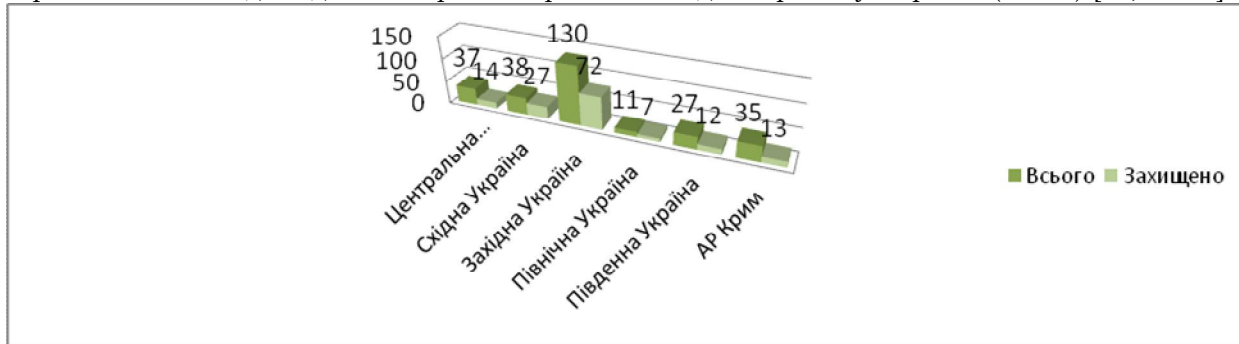

Рис. 1 Регіональний принцип у висвітленні проблем історії української педагогіки і школи

Отже, дані рис.1 визначають спрямованість і послідовність історіографічного аналізу. Присвячену цій проблемі наукову літературу розрізняємо за такими ознаками: а) територіальною (студії присвячені усім західноукраїнським землям, їх окремим регіонам, Україні загалом); б) хронологічною; в) тематичною (праці, де структурні компоненти системи освіти розглядаються окремо чи в комплексі); г) методологічною – радянська та сучасні історіографія тощо. Її аналіз здійснюємо за окремими структурними компонентами системи освіти.

Важко дати однозначну оцінку історіографічному явищу, коли автори ґрунтовних узагальнюючих «нарисів», праць про «шкільництво в Україні» при висвітленні цих проблем оминають увагою її Західний регіон. Однак, разом з тим, при таких «територіальних розривах» науковці не повинні претендувати на їхнє в «Україні в цілому», що доцільно фіксувати і в самих назвах праць.

Важливою рисою сучасної історіографії стала поява значної кількості регіональних історико-педагогічних синтез, які в інформативно-концептуальному відношенні аналізуються при розгляді окремих історіографічних проблем, тому зараз обмежимося їх загальними структурно-змістовими характеристиками. Чи не найкраще у цьому відношенні представлено Закарпаття, де існує значна традиція подібних історіописань. Її продовженням у 1990-х рр. – на початку XXI ст. став доробок В. Гомонная, В. Росула та інших науковців, які здійснюючи реконструкцію багатостолітнього становлення освіти і шкільництва в краї, зосереджують увагу на їхньому розвитку у XIX-XX ст. Унікальним виданням, до певної міри і в масштабах усієї України, стала монографія «Освіта Закарпаття» [7]. Автори систематизували об'ємний фактографічний матеріал, що розкриває історію освіти краю від найдавніших часів до сьогодення, формування національної системи освіти регіону, освітньо-культурну діяльність його визначних діячів дорадянського періоду та педагогічні портрети освітян XX-XXI ст., роль громадських організацій у розвитку освіти тощо.

Яскравим прикладом регіональних історико-педагогічних синтез також слугує видання «Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку». У цілісному вигляді, хоча й без претензії на новизну, в окремих книгах, присвячених кожній з областей України, розкривається розвиток освітньої політики й шкільництва у різні історичні періоди. У доволі системному, структурованому, змістовному вигляді представлено розгортання цих процесів на Волині [1, с. 181-229], Прикарпатті [2, с. 192-245] та інших західних областях.

Разом з тим, відмінності у предметі досліджень зумовили специфіку з'ясування такого визначального компоненту досліджень, як детермінанти змісту і характеру освітньо-педагогічних процесів в окремих територіально-регіональних ракурсах: 1) «загальноукраїнському», 2) «галицькому», 3) «волинському», 4) «буковинському», 5) «закарпатському».

На перетині різних наукових дисциплін, через призму парадигмальних вимірів осмислюються гуманістичні засади розвитку української педагогічної думки XVI-XVII ст. (О. Гапченко, О. Каневська, Т. Кочубей, Ф. Науменко, А. Погрібний, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевський, Ю. Щербяк та ін.). Попри відмінні підходи науковці одноставні щодо питання, згідно з яким

постулати європейського гуманізму одержали в ній своєрідне оригінальне втілення, що проявилось у взаємопереплетенні в свідомості української спільноти ідеї християнської та національної. Це прискорило формування етнонаціональної самосвідомості українства. У загальному контексті еволюції української педагогічної думки даного періоду вчені вирізняють її регіональну специфіку, що проявилася в динаміці поступу та абсорбції ідей т. зв. громадянського гуманізму з елементами реформаційних впливів, посиленні акцентів на виховання духовності, поєднанні засад християнської моральності та національних традицій у ставленні до людини як особистості.

Складні суперечливі процеси трансформації історико-педагогічної науки відображає доробок М. Євтуха [4], який один із перших реконструював розвиток освіти і педагогічної думки в Україні наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. У рамках формаційного підходу вчений розглядає ці процеси в загальноєвропейському контексті, як невід'ємну складову українського національно-культурного відродження, в єдиному синхронному ракурсі їх розгортання у східній та західній частинах України. Через призму національно-політичного становища Буковини, Волині, Галичини, Закарпаття автор показав особливості формування і функціонування системи шкільництва у цих регіонах, не заглиблюючись у питання організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах різних типів. При цьому залишаються істотні відмінності у рівні розкриття хронологічного, територіального та інших аспектів досліджуваної тематики.

Так, тривале перебування Закарпаття під впливами Угорщини зумовлювало його певну відокремленість від етноісторичного розвитку України. Це відповідним чином позначилося на характері висвітлення освітньо-педагогічних процесів у краї. З-поміж інших західноукраїнських регіонів лише Закарпаття має відносно цілісну картину історії розвитку освіти і шкільництва впродовж останнього тисячоліття. Спираючись на традицію дослідників попередніх періодів вагомий внесок у її збагачення зробили сучасні автори історико-педагогічних та історичних студій. Щоправда, вони не відзначаються оригінальністю підходів і поглядів (зокрема й порівняно з радянськими дослідниками), радше відображають епізодичні вкраплення у загальну канву дослідницького нарративу.

Сучасні науковці допоки не представили більш-менш цілісної картини історії розвитку освіти і шкільництва в Галичині, однак підготували доволі ґрунтовні студії про їхнє становлення наприкінці XVIII – на початку XX ст. «Відправною» роботою у цьому відношенні стала монографія Б. Ступарика «Шкільництво Галичини (1772-1939 рр.)» [10]. Його поступ учений представляє на тлі історії регіону, тому етапність розвитку шкільництва узалежнюється від загальних суспільно-політичних процесів. У такому розрізі відстежуються кількісні й якісні зміни у становленні різних типів навчальних закладів, функціонування яких передусім пов'язується із законодавчими змінами.

В основі наукової концептуалізації історії розвитку освітньої системи Волині у XVIII-XIX ст. [3; 6; 9 та ін.] вчені поклали тезу про постійне протистояння між течіями, що прагнули до її окатоличення чи русифікації. Зважаючи на протиборство різних етнополітичних чинників дослідники визначають і періодизацію розвитку освіти в краї. При цьому, на відміну від наскрізь україноцентричної освітньої моделі Галичини, при її реконструкції стосовно Волині вони намагаються врахувати роль і місце не лише українського, а й польського та російського компонентів. Відображаючи динаміку і видозміни цих процесів, науковці окреслили еволюцію становлення й структуру польського шкільництва у XVII-XIX ст. та показали співіснування, а відтак їхнє витіснення й повне домінування російської освітньої системи в краї, яка стала одним з головних чинників русифікації українського населення краю.

В українській суспільній думці та науковій історіографії утвердилася дещо спрощена україноцентрична парадигма історії розвитку освіти на західноукраїнських землях міжвоєнного періоду. Освітня політика панівних державних режимів подається як наскрізь дискримінаційна, колонізаторська щодо українського народу, який проживаючи на власній землі не міг реалізувати свої законні культурні потреби й інтереси. Таким чином усі здобутки в галузі шкільництва показуються як результат гострого протистояння та боротьби української спільноти за право навчатися рідною мовою. Це пов'язується зі створенням приватної за формою та національної за змістом системи освіти, яка протиставляється офіційній державній шкільній системі. Частина дослідників обстоює думку, що у 20-30-х рр. XX ст. західне українство розвивалося у державах, де панував конституційний устрій та існувало відносно демократичне законодавство, яке давало нацменшинам право на рідномовну освіту, з чого в міру можливого користали й українці.

Зі схожих позицій дана проблема розкривається у регіональних синтезах з історії освіти та шкільництва, численних публікаціях про їхній розвиток на Буковині, Волині, в Галичині, Закарпатті.

У сучасній історіографії педагогічної науки значною прогалиною є вивчення розвитку освіти та шкільництва в Україні, зокрема Західного регіону за радянського періоду. Це пояснюється

суб'єктивними і об'єктивними обставинами, зокрема зосередженістю уваги на вивченні більш «благодатного» у науковому відношенні періоду – XIX – 1930-х рр.; властивою сучасним гуманітарним наукам «радянським фобіям» у вивченні «тоталітарного минулого», яка зумовлена ментальним і світоглядним дистанціюванням від його спадщини, нерозробленістю теоретико-методологічних засад його вивчення. В даному випадку цю прогалину певною мірою компенсують профільні історичні студії.

Стан сучасного дослідження розвитку освіти на західноукраїнських землях у другій половині 40-х – 50-х рр. XX ст. є до певної міри дзеркальним відображенням радянської історіографії даної проблеми. Йдеться про обопільне зосередження уваги науковців на повоєнному півторадесятилітті та про її помітне згасання відносно 1960-х, а особливо 1970-1980-х рр.

Змінивши радянську парадигму на національно-орієнтовану, сучасні науковці виробляють новий інтеграл осмислення історії освіти в західних областях України у другій половині 40-х – 50-х рр. XX ст. З одного боку, не заперечуються досягнення щодо кількісного зростання мережі початкових, неповних середніх і середніх шкіл, домінування україномовних шкіл, доступності освіти для дітей шкільного віку та дорослого населення, щодо ліквідації масової неписьменності і малописьменності. З іншого боку, науковці розкривають ідейно-політичне підґрунтя цих зрушень, адже домінуюче у той час гасло створення школи «національної за формою і соціалістичної за змістом» означало її перетворення на знаряддя комуністичного виховання молоді, розгортання жорсткої політики русифікації населення, викорінення попередніх освітянських традицій і здобутків. У такому контексті розкриваються складні питання про гостре протистояння між радянським тоталітарним режимом та українським націоналістичним рухом, кадрове забезпечення закладів освіти регіону тощо.

Виходячи на якісно новий рівень осмислення домінант впровадження радянської системи освіти у Західному регіоні України, науковці стверджують, що в основі такої політики лежали не національні, а геополітичні чинники, покликані забезпечувати не корінні інтереси місцевого, переважно українського населення; далекосяжні плани радянської влади, що змінила спершу польський, а відтак нацистський режими. Таке концептуальне бачення проблеми обґрунтовується низкою аргументів: вкладання значних коштів у розширення мережі шкіл забезпечувало охоплення дітей навчанням за радянськими ідейно заангажованими програмами і підручниками; підготовка й перепідготовка вчителів з числа місцевих жителів мала сприяти зростанню числа пропагандистів радянського способу життя; ліквідація аналіфабетизму давала можливість охопити ідеологічним впливом широкі верстви населення; переведення шкіл з польської мови на українську закладали основи для майбутнього поширення російської мови. Водночас дослідники визнають, що сувора уніфікація суспільної думки та усього культурно-освітнього життя справляла гнітюче враження на українців регіону, які десятиліттями розвивалися в умовах конституціоналізму, ідейного плюралізму і демократії.

Високий ступінь дослідженості розвитку освіти на західноукраїнських землях у двох повоєнних десятиліттях явно дисонує з низьким рівнем осмислення її у поступу в 70-80-х рр. XX ст. Такий стан обумовлений суб'єктивними та об'єктивними причинами як наукового, так і суспільного характеру. Окрім уже згадуваної «радянської фобії», особливо щодо вивчення культурних проблем періоду «зрілого соціалізму», слід мати на увазі, що в цей час регіональна система освіти була вже повністю інтегрована у загальнореспубліканську, що своєю чергою становила уніфіковану складову союзної системи освіти. Це насправді ускладнює виокремлення в якості предмету дослідження освітніх процесів у Західному регіоні України, позаяк окрім кількісних показників вони еволюціонували у нівельованому руслі освітньо-культурного простору тоталітарного суспільства.

Розвиток освіти і шкільництва в сучасній Україні постійно піддається критичному науковому аналізу вченими педагогами, філософами, соціологами, представниками інших галузей знань. Вони охоплюють широкий комплекс проблем, починаючи від кількісних і якісних показників функціонування різних типів навчально-виховних закладів та завершуючи науковим дискурсом щодо шляхів вироблення нової моделі національної освіти, розвитку теорії та практики навчання й виховання, управління школою тощо. Регіональний аспект в таких публікаціях обговорюється лише у контексті особливостей етнонаціональної структури навчальних закладів чи інших проблем локального характеру.

З середини 90-х рр. XX ст. активізувався науковий процес з ліквідації прогалини у вітчизняній історико-педагогічній науці щодо вивчення історії освіти національних меншин Західного регіону України, який відзначався високим рівнем поліетнічності. В науці радянського періоду ця проблема фактично не ставилася як окремий предмет дослідження.

Осмислення комплексу проблем, пов'язаних з розвитком освіти етнічних меншин Західного регіону України закономірно відбувається на перетині різних наукових дисциплін. Важливі уявлення з даного питання дають дослідження у галузях історії та етнології про різні аспекти

життєдіяльності німців Буковини, Волині, Галичини; про розвиток поляків у цих регіонах; про чехів та інші нацменшини Волині тощо. Цей доробок засвідчує, що іноетнічні спільноти, проживаючи на українських теренах за будь-яких державно-політичних режимів усіма засобами розвивали своє шкільництво, що стало вирішальним чинником плекання їх самоідентичності.

В історико-педагогічних студіях освіта етнічних меншин у різних регіонах Західної України представлена нерівномірно. Найслабше досліджено її розвиток у Галичині, зокрема на початок 2010-х рр. фактично не з'явилося жодної спеціальної монографічної чи дисертаційної роботи з цієї проблеми. Таку прогалину, безумовно, не компенсують окремі наукові розвідки. Сукупний доробок з історії педагогіки дає досить виразний образ розвитку польської освіти на Волині у XVII – на початку XX ст. завдяки тому, що вона тісно перепліталася з українським шкільництвом. Ці праці увиразнюють властивий історіографії другої половини 90-х рр. XX ст. підхід, коли поліетнічні процеси й явища на українських землях оцінюються під кутом інтересів і прагнень титульного етносу, який зазнавав дискримінації з боку владарюючих політичних режимів та етноменшин, що перебували під їх патронатом.

Починаючи з радянських часів найактивніше досліджуються освітні процеси етноменшин Закарпаття, що об'єктивно обумовлено полінаціональною структурою регіону. У сучасній різнопрофільній літературі ця проблема розглядається, по-перше, або комплексно, або стосовно окремих етногруп; по-друге, у широкій історичній ретроспективі з проекцією на конкретно історико-педагогічну проблему.

На рівні наукового дискурсу вивчається сучасний стан освіти угорців як найчисленнішої етноменшини Закарпаття. Одна частина дослідників (І. Орос, І. Черниченко, ін.) оцінює його стримано, критично, інша, домінуюча (А. Берені, М. Зан, О. Малець, В. Сагарда, М. Токар, В. Фернега, ін.) акцентує на прогресуючому збільшенні навчальних закладів угорців та доводить, що відносно їх культурних запитів у краї послідовно реалізуються законодавчі акти України, які гарантують право на навчання рідною мовою та забезпечують збереження національної ідентичності.

Менше уваги дослідники приділили історії німецького шкільництва на Закарпатті, яка у другій половині XX ст. втратила свою актуальність. Тут відзначимо роботу Ф. Кулі [5], що показав особливості його розвитку у XVIII – на початку XX ст., коли воно будувалося на засадах німецької етнопедагогіки. Навіть попри політку чехізації 20-30-х рр. XX ст. кількість німецьких шкіл продовжувала зростати, доки їх в корені знищили за повоєнного часу.

Широкий спектр проблем розвитку освіти в багатонаціональних регіонах з різних наукових ракурсів – історії педагогіки, теорії та практики навчання і виховання, управління школою розкрив Г. Філіпчук на прикладі Буковини [12]. Проаналізувавши процеси становлення українських, єврейських, молдавських, російських, польських освітніх закладів регіону за роки радянської влади, вчений показав складний політично обумовлений процес їх трансформації та узагальнив досвід організації в них навчально-виховного процесу. За нашим переконанням такий поліетнічний підхід, що відходить від україноцентризму та представлення освітніх процесів і явищ в усьому розмаїтті етнокультурних проявів, повинен стати домінуючою нормою при вивченні розвитку шкільництва у Західному регіоні України за дорадянського періоду.

Як бачимо, проблема полікультурності освіти розглядається на стику різних наукових напрямів. Тому педагогічна наука повинна взяти на себе місію налагодження нелінійних зв'язків між ними на основі власної системи координат. Такий підхід забезпечить комплексне вивчення шкільництва різних етнонаціональних груп як складової локальних цивілізацій.

Відсутність узагальнюючих досліджень з історії освіти національних меншин в Україні до певної міри зумовлена об'єктивними відмінностями їх становища у її Східному та Західному регіонах, які подекуди важко поєднати в одному дослідженні, не порушуючи його цілісності.

Таким чином, західноукраїнський вимір вітчизняної історико-педагогічної науки залишається наскрізь «україноцентричним»: через зосередженість на українському складнику регіональних освітніх систем його іноетнічні структурні компоненти не розглядалися як окремий предмет дослідження, тож у кращому випадку вони висвітлювалися у спільному руслі або ж у контекстах порівняння/протиставлення. В образному вигляді, історіографія системи освіти у Західній Україні нагадує незавершену картину пазлів із численними прогалинами, ліквідація яких потребує системного цілеспрямованого дослідження її окремих складових у певних регіонах за різних періодів.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Волинська область / Ред. рада вид.: В. Г. Кремень (голова) [та ін.]: редкол. тому: І. Я. Коцан та ін. – К.: Знання України, 2009. – 415 с./ Higher pedagogical education and science of Ukraine: history, present and prospects. Volyn oblast / Ed. the Board of ed.: V. G. Kremen (Chairman) [etc.]: comp. volume: I. J. Kocan etc. – K.: Knowledge of Ukraine, 2009. – 415 p. [in Ukrainian]

2. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Івано-Франківська область / Ред. рада вид. В. Г. Кремень та ін. редкол. тому: Б. К. Остафійчук (гол.), В. І. Кононенко (відп. ред.) та ін. – К.: Знання України, 2010. – 335 с./ Higher pedagogical education and science of Ukraine: history, present and prospects. Ivano-Frankivsk oblast / Ed. the Council view. V. G. Kremen, etc. comp. back: B. K. ostafiychuk (Gol.), V. I. Kononenko (ed. ed.) and others – K.: Knowledge of Ukraine, 2010. – 335 p. [in Ukrainian]

3. Джаман Т. В. Розвиток народної освіти на Волині (XVIII – XIX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Т. В. Джаман. – Тернопіль, 1999. – 19 с./ Gaman, T. V. the Development of public education in the Volyn region (XVIII – XIX centuries): abstract. dis. on competition of the Sciences. the degree candidate. med. nauk: spets. 13.00.01 «General pedagogy and history of pedagogy» / T. V. Gaman. – Ternopil, 1999. – 19 p. [in Ukrainian]

4. Євтух М. Б. Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних українських вчених, письменників і громадських діячів кінця XVIII – першої половини XIX століття / М. Б. Євтух. – К., 1995. – 176 с./ Evtuh N. . Educational activities and pedagogical ideas of prominent Ukrainian scholars, writers and public figures of the late XVIII – first half XIX century / M. Evtouch. – K., 1995. – 176 p. [in Ukrainian]

5. Куля Ф. А. Німецькі школи на Закарпатті: Deutsche Schulen in Transkarpatien / Ужгородський держ. ун-т. Кафедра нім. філології / Ф. А. Куля. – Ужгород: Патент, 1998. – 62 с./ Kulya F. A. German school in Transcarpathia: Deutsche Schulen in Transkarpatien / Uzhgorod state University T. Department. Philology / F. A. Ball. – Uzhgorod: Patent, 1998. – 62 p. [in Ukrainian]

6. Омельчук В. В. Розвиток освіти на Волині (друга половина XIX – початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. В. Омельчук. – К., 2002. – 20 с./ Omelchuk V. V. Development of education in Volhynia (the second half of XIX – beginning of XX centuries): abstract. dis. on competition of the Sciences. the degree candidate. med. nauk: spets. 13.00.01 «General pedagogy and history of pedagogy» / V. V. Omelchuk. – K., 2002. – 20 p. [in Ukrainian]

7. Освіта Закарпаття: монографія / В. В. Химинець, П. П. Стрічик, Б. М. Качур, М. І. Талапканич. – Ужгород: Карпати, 2009. – 464 с./ Education of Transcarpathia: monograph / V. V. Khiminets, P. P. Stroik. M. Kachur, N. I. Talapkali. – Uzhhorod: Karpaty, 2009. – 464 p. [in Ukrainian]

8. Рудницька Н. В. Становлення і розвиток системи освіти євреїв на Волині у XIX – на початку XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Н. В. Рудницька. - Запоріжжя, 2002. – 20 с./ Rudnitskaya, N. V. the Formation and development of the education system of the Jews in Volyn in the XIX – early XX century: author. dis. on competition of the Sciences. the degree candidate. ist. nauk: spets. 07.00.01 «History Of Ukraine» / N. V. Rudnitskaya. Zaporozhye, 2002. – 20 p. [in Ukrainian]

9. Сейко Н. А. Педагогічні та етносоціологічні засади розвитку польського шкільництва на Волині-Житомирщині у 1905-1938 рр.: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Наталія Андріївна Сейко. – К., 1999. – 195 с./ Seiko N. A. teaching and etnosocial basis for the development of Polish education in Volyn region, Zhytomyr region in 1905-1938.: dis... kand. ped. nauk. Sciences: 13.00.01 / N. A. Seiko. – K., 1999. – 195 p. [in Ukrainian]

10. Ступарик Б. М. Шкільництво Галичини (1772-1939) / Богдан Михайлович Ступарик. – Івано-Франківськ: ІСДО, 1994. – 144 с./ Stuparich. M. Shkolyarstvo Galicia (1772-1939) / Bogdan Stuparich. – Ivano-Frankivsk: ISDO, 1994. – 144 p. [in Ukrainian]

11. Українська історико-педагогічна наука у дзеркалі тематики дисертаційних досліджень (1995-2014): хронологічно-тематичний показник закоординованих тем дисертаційних досліджень зі спеціальності 13.00.01 / автор проекту і наук.ред. Сухомлинська О. В.; наук.конс. Побірченко Н. С.; упоряд.: Коляда Н. М., Албул І. В., Кравченко О. О., Шевчук О. М. – Умань: ФОП Жовтий, 2014. – 357 с./ Ukrainian historical and pedagogical science in the mirror of the subject of dissertation research (1995-2014): chronological and subject index of zamordovali of the dissertation research in the specialty 13.00.01 / author of the project and the scientific.ed. Suhomlinska A. V.; Sciences.kons. Pobirchenko N. S.; ed.: Kolyada N. M., alboul I. V., Kravchenko A. A., Shevchuk E. M. – Uman: FLP Yellow, 2014. – 357 p. [in Ukrainian]

12. Філіпчук Г. Г. Розвиток освіти в багатонаціональних регіонах / Г. Г. Філіпчук. - Чернівці, 1996. – 128 с./ Filipchuk G. G. the Development of education in multi-ethnic regions / G. G. Filipchuk. - Chernivtsi, 1996. - 128 p. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «19» жовтня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «03» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Кузьменко В. – доктор педагогічних наук, професор

Руснак І. – доктор педагогічних наук, професор

Стражнікова Інна – професор кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», доктор педагогічних наук, доцент, e-mail: zavina@email.ua

Strazhnikova Inna – professor of the department of pedagogy named after Bohdan Stuparyk of SHEE «Pre-Carpathian National University named after Vasyl Stefanyk», doctor of pedagogical sciences, assistant professor, e-mail: zavina@email.ua

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Стражнікова І. Національно-орієнтовані концепти сучасних історико-педагогічних досліджень про розвиток освітніх систем Західного регіону України / Інна Стражнікова // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 149–154.

Strazhnikova I. National-Oriented Concepts in Modern Historical-Pedagogical Research on the Development of Educational Systems in the Western Region of Ukraine, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 149–154.